



Als jong volwassenen kunnen gieren indrukwekkende zwerftochten maken en bezoeken daarbij geregeld de Lage Landen. Zo laten groepen vale gieren, maar ook monniksgieren en zelfs lammergieren zich vaker zien in onze contreien.

Vale gier

vlees. Hierdoor kunnen alle lichaamsdelen van het dode dier nóg sneller worden opgenomen in de natuurlijke kringloop – iets waar niet alleen aaseters, maar de hele natuur van profiteert.

#### GIEREN IN DE LAGE LANDEN

Dode hoefdieren vormen een essentiële voedingsbron voor de vier soorten gieren die Europa rijk is. Als jong volwassenen kunnen gieren indrukwekkende zwerftochten maken en bezoeken daarbij geregeld de Lage Landen. Zo laten groepen vale gieren, maar ook monniksgieren en zelfs lammergieren zich vaker zien in onze contreien. Een langer verblijf is mo-

gelijk wanneer er voedsel aanwezig is. Het is niet ondenkbaar dat dit leidt tot meer overzomerende gieren in Nederland. Zo heeft een lammergier uit Zuid-Frankrijk, zich op de Veluwe opgehouden. Het dieet van lammergieren bestaat voor 80 procent uit bot. De groeiende populatie wolven op de Veluwe kan in een belangrijke mate bijdragen aan de uitbreiding van het aantal gieren in Nederland, door de toegankelijk gemaakte kadavers en botrestanten.



Veldles Kempen-Broek

#### DODE DIEREN EN PUBLIEK

Natuurgebieden waar de dood een nadrukkelijke plaats krijgt, geven mensen de kans om te wennen aan dode dieren in de natuur. Vanwege de geur bekijken de meeste mensen een dode dier van een afstandje.

Het advies is om een dood dier niet met de handen aan te raken. Raak je het toch aan, was de handen dan thuis met zeep. Naast de voorbeeldgebieden vertellen cameravalbeelden in de media het boeiende verhaal van de kringloop van het leven.



Kijk op [www.dooddoetleven.nl](http://www.dooddoetleven.nl) voor het laatste nieuws over de terugkeer van dode dieren en aaseters in de natuur #dooddoetleven

**COLOFON** ARK Rewilding Nederland, december 2022 | **TEKST** Bart Beekers, Melanie Pekel, Anne-Marie Pronk, Marije Schuur | **ADVISING** Ykeliën Damstra, Leo Linnartz, Renée Meissner, Elke Wenting | **FOTOGRAFIE** Bart Beekers, Bildagentur Zoonar (Shutterstock), David Dohnal (Shutterstock), Esther Linnartz, Monique Moors, Karsten Reiniers | **TEKENING** Jeroen Helmer | **ONTWERP** Bas Reijnen



## Dood doet Leven Ruimte voor aaseters

**De dood is het einde van het leven. Of toch niet? In de natuur is de dood een nieuw begin: zodra een dier sterft, wordt het lichaam een bron van leven. Tal van dieren – van kever tot vos – voeden zich met dode dieren. Vogels gebruiken haren van kadavers als nestmateriaal. En botten geven nog jarenlang mineralen af. Zo doet de dood leven. Met het project ‘Dood doet Leven’ zetten natuurorganisaties zich in voor de terugkeer van dode dieren én aaseters in de natuur.**



Met Dood doet Leven werken natuurorganisaties samen aan de terugkeer van dode dieren in de natuur.

Dood hekrund op de Slikken van Flakkee

### DE DOOD HOORT ERBIJ

Steeds vaker mogen grote dode dieren weer in de natuur blijven en in de natuurlijke kringloop opgenomen worden. Tal van aaseters profiteren hiervan. Toch verdwijnen er nog steeds veel dieren zoals herten, reeën en wilde zwijnen uit de voedselketen door beheer. Kadavers van wilde levende paarden en runderen worden verwijderd omdat dit wettelijk verplicht is. Ook aangereden wild vindt niet altijd een plek terug in de natuur. Met Dood doet Leven werken natuurorganisaties samen aan de terugkeer van dode dieren in de natuur.

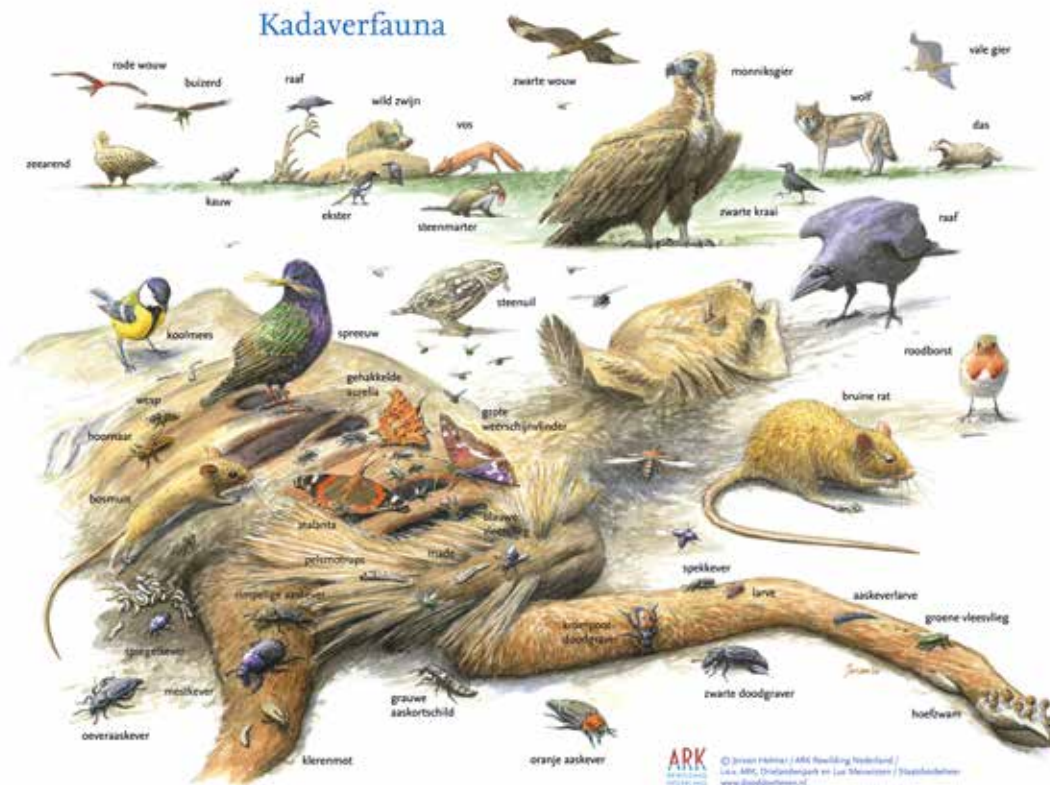
### MINERALEN

De afbraak van dikke beenderen, hoeven, schedels en geweastangen verloopt langzaam. Het is voer voor specialisten,

zoals de hoefzwam. Jarenlang blijven ze als natuurlijke bron van mineralen in het landschap liggen. Mineralen zijn cruciaal in de voedselketen. Bij gebrek eraan hebben bodem, planten en dieren daar last van. Botten zijn dan ook een welkome bron van calcium en fosfor voor tal van dieren. Voor grote hoefdieren zijn het natuurlijke 'likstenen' die met regelmaat bezocht worden.

### DODE GROTE GRAZERS

De Europese wetgeving maakt onderscheid tussen dieren met een wilde status (zoals ree, hert en zwijn) en 'gehouden' dieren, waaronder paard en rund, ook al



### EEN BRON VAN LEVEN

Dode dieren vormen een bron van leven. Wanneer ze in de natuur blijven liggen, wordt de natuur completer. Aaseters zoals buizerd, raaf, wouw, vos, en zwijn doen zich te goed aan kadavers. Maar liefst 750 soorten kevers hebben in West-Europa in meer of mindere mate een binding met dode dieren. Ze zijn ervan afhankelijk voor hun voedsel en soms voor hun voortplanting. Vliegen en kevers leggen er hun eitjes, waarvan de larven eten van de zachte delen. De larven van de klerenmot doen zich te goed aan haren. Insecten als de grauwe aaskortschildkever en doodgravers

profiteren indirect door van de larven te eten. Vogels eten de vliegenmaden en gebruiken haren als nestmateriaal. Vlinders komen van de mineralen snoepen en wespjes doen zich te goed aan deze enorme bron van eiwitten. Niet alleen aaseters profiteren van kadavers in de natuur: de kadavers zitten namelijk boordevol met nutriënten en mineralen, die de dieren tijdens hun leven hebben opgenomen en na hun dood weer teruggeven. Aaseters zijn een belangrijke schakel in deze kringloop van voedingsstoffen.



Buizerd op een kadaver

leven deze in het wild. De laatste categorie wordt verplicht uit de natuur verwijderd. Eeuwig zonde natuurlijk. Het risico op dierziekten is nihil en er wordt goed gemonitord. Natuurorganisaties werken aan ruimte om wilde levende paarden en runderen na hun dood in de natuur te laten liggen. Meer nog dan bij reeën, bieden grote kadavers van paard, rund en wisent voedsel voor duizenden aaseters. Voor veel insecten is het belangrijk dat een kadaver groot is én lang blijft liggen voor het voltooiën van hun cyclus van ei tot volwassen insect.

### AFSCHIED NEMEN

Grote grazers zijn sociale dieren. Ze leven in kuddeverband met sterke familiebanden. Als mens nemen we afscheid en rouwen we om het verlies van een dierbare. Grote grazers doen dat ook, wanneer ze de kans krijgen. De kuddedieren bezoeken het dode dier gedurende enkele dagen tot weken. De omgeving wordt platgetrapt en er ontstaan wildpaadjes. Het laten liggen van een dood dier op de plek waar het geleefd heeft, is ook een uiting van



Dode wisent in de Kennemerduinen

respect voor de band die de dieren met elkaar hebben.

### WOLF ALS AASLEVERANCIER

In de cyclus van leven en dood speelt de wolf een natuurlijke rol. Wolven doden om de paar dagen een groot hoefdier. Een roedel doodt al snel 200 dieren per jaar. Een wolf eet vooral het spierweefsel, organen en botten. De maag en darm van zijn prooi laat hij liggen (deze bevatten plantenresten die wolven maar moeilijk kunnen verteren). Dat komt aaseters bijzonder goed uit. In plaats van een gesloten kadaver, ligt er een rijk gedekte tafel met ingewanden, doorgeknaagde ribben en resten huid en



Wolf in actie op cameravalbeeld Veluwe